

SIPOS ENDRE

ADALÉKOK A HAZUGSÁG ANTROPOLÓGIÁJÁHOZ IV.

A hamis meggyőződés

Tanulmányom első részében (Trianoni Szemle Évkönyv 2016) kutatásaim nyomán a *hazugság* hét típusát különítettem el egymástól, illetve próbáltam elhelyezni e tárgykört a humán tudományok rendszerében. A második részben (Trianoni Szemle IX. évf., 2017/1–2. sz.) a XIX. század kultúrtörténeti jelenségei nyomán világítottam rá arra, hogy az európai keresztény erkölcsi világrend ellen a kozmopolita liberális erők milyen ízléstelen háborút folytattak, s folytatnak ma is. Rámutattam arra is, miképpen alakultak ki a hazugság intézményei, fellegvárai a XIX. században. A harmadik részben (Trianoni Szemle 2017/3–4. sz.) főleg a száz évvel ezelőtti eseményeken keresztül tártam fel a történettudomány és szociológia antinómiáit. Ugyanakkor a XIX. század magyar gondolkodóinak józanságára, igazságérzetére is utaltam.

Felmerül a kérdés: valóban hazugságvilágban élünk? S ebben a hazugságvilágban az 1920. június 4-ei döntés milyen helyet foglal el? Erre próbáltunk folyóiratunk hasábjain válaszolni, bizonyítékokat felállítani.

Most azt kell tisztáznunk, hogy a nagy történelmi-társadalmi-individuális (antropológiai) hazugságok miképpen képesek évtizedeken, sőt évszázadokon keresztül életben maradni. Tehát a hazugság lételméletéről (ontológiájáról) is szót kell ejtenünk. Ugyanis a hazugság, akárcsak a művészet és a számtalan jelenség léte teljes mértékben emberfüggő. Az állatok és növények küzdenek az életükért, vagy álcázzák magukat, de az emberi hazugsághoz hasonló jelenség nem fedezhető fel világukban.

Így vált nyilvánvalóvá számomra, hogy a hazugság időbeli léte egy emberi sajátossághoz, tulajdonsághoz (attri-

bútumhoz) kötődik. S ez az attribútum nem más, mint a *hamis meggyőződés*. A hamis meggyőződés szembeállítható az *igaz meggyőződéssel*. Az igaz meggyőződés éppen úgy kialakulhat az emberben, mint a hamis meggyőződés. Mégis miért az utóbbi vált uralkodóvá, főleg az utóbbi száz évben, az emberi társadalmakban? Ennek okai feltárhatók. A hamis meggyőződés leleplezhető. S éppen itt érhető tetten az alapprobléma. Ugyanis a hamis meggyőződést a legkövetkezetesebb, leglogikusabb, legintellektuálisabb, legtényszerűbb érvekkel sem lehet megingatni. Hihetetlen mélyek a gyökerei. Sziklaszilárdan állnak. A hamis meggyőződés általában és rendszeresen, illetve menetrendszerűen az emberi természetből fakadóan egy zsigeri gyűlöletben nyilvánul meg. (Ennek több mint egy évszázada tanúi lehettünk a kiegyezéssel kezdődő dualista korszakban, majd megerősödve a XX. század során, hogy ma, a XXI. század első évtizedeiben kiteljesedjék az új népvándorlással összefüggésben.)

Hogy ez a rendkívülien bebetonozott vad gyűlölet miből származik, az számomra ma is felfoghatatlan, hiszen ennek feltárása empirikus vizsgálatokra nem támaszkodhat, legfeljebb hamis adatokra. Azaz hazugságokra.

A hamis meggyőződésű emberek bizonyos „hazugságtápanyagot” fogyasztanak, s ennek lehetnek áldozatai. Tehát *fogyasztásról* van szó. Mint tudjuk, a kapitalizmus fogyasztókat termel. Új árut dob be a piacra. Az új árut el kell adni. Az új áru iránt igényeket kell fejleszteni. (Így érvényesülnek maradéktalanul az árufetisizmus törvényei.) De nem elég az árut egyszer eladni. Árukészleteket, áruportfóliót kell létrehozni, s a fogyasztást folyamatossá kell

tenni. A televízió t-liberális¹ és más média-felületek szennycsatornáit ezt a célkitűzést maradéktalanul teljesítik, megvalósítják. Ennyi erővel a tömegkommunikációs intézmények az igazság terjesztésének fórumává is válhatnak. Miért nem jön létre ez? Ennek több oka is lehet. Az egyik ok mindenképpen az, hogy az *igazság nem áru*, hanem a létfenntartásunkhoz szükséges szellemi táplálék, amihez ma még más forrásból kell hozzájutnunk.

Igen ám, csak hogy a hazugság fölött mindig ott leng Damoklész kardja, azaz bármikor leleplezhető. Az igazságot ugyanakkor nem lehet örökre elhantolni.

Hamis meggyőződésű kortársaimat már többször próbáltam meggyőzni, nem oly módon, hogy az én meggyőződésemmel csatlakozzanak, hanem csak arról, hogy állításaikat támasszák alá legalább hétköznapi (nem tudományos) érvekkel, mert azok így minden alapot nélkülöznek. Fáradozásom olaj volt a tűzre. Még mélyebbre mélyesztették a gyökereiket a hamisság ingoványában, s furcsa tekintetükből azt vettem ki, hogy engem tartanak hamis meggyőződésűnek.

Miért ne? A t-liberálisok szerint ez csupán nézőpont kérdése. Illetve a tények interpretálásának kérdése. Ha nincsenek fix értékek, múlhatatlan dolgok a világban, ha nincs semmi állandó, változatlan, akkor bármiről bármi állítható, csak a jelenvaló létben mint tényészetben kell lebegni. A fehéret lehet feketének, a feketét fehérnek mondani. Ha a stabilitást biztosító ún. „statikus alapok” felszámolódnak, akkor minden kérdés és minden válasz feleslegessé válik.

A szomorú az, hogy éppen ez az infantilis nihilizmus az, amibe a hamis meggyőződés gyökerei nyúlnak. Valójában a semmibe nyúlnak ezek a gyökerek. S nem is a földből táplálkoznak, s nem is az emberi lélekből, hanem a külvilág által valamifajta felfoghatatlan módon gerjesztett elvakult gyűlöletből.

Az igaz meggyőződés éppen fordítva működik. Van benne egy kis szkepszis, a kételkedés varázsa: valóban igaz, amit én gondolok? Újabb és újabb szilárd tényeket kell keresni hozzá! De akkor sem lehetek elégedett. Lelki

történeimeket is szellemi kontroll alá kell helyeznem! Hosszú utat kell megtennem a legmélyebb igazságok fel-tárásáig! „Kételkedem, tehát vagyok.”²

ARISZTOTELÉSZ KÖZÉPÉRTÉK-ELMÉLETÉNEK ALKALMAZÁSA

Felmerül a kérdés: miért éppen Arisztotelészhez kell fordulnunk? Aki 2400 évvel ezelőtt élt. A fennmaradt írásai valójában az előadásaihoz készült jegyzetek. Nem is autentikusak, hiszen hiányosak, tanítványai is beleírhattak.

Lehet. Úgy vagyunk ezzel, mint a görög művészettel. Ma legalább annyira érvényesek, mint amilyenek az ókorban voltak. Mondhatnánk azt is, hogy korszerűek. (De hát ennek a fogalomnak nincs verifikálható jelentése.) Ezek szerint az emberi problémák ugyanazok, amik 2400 évvel ezelőtt voltak? Ugyanazok. S a fejlődés? A technika fejlődött. A civilizáció fejlődött. Az emberi kultúra vagy/és az emberi kulturátlanság ugyanaz maradt.

Arisztotelész etikai számvetései alapul szolgálnak ahhoz, hogy az igazság és a hazugság, illetve az igaz meggyőződés és a hamis meggyőződés helyét és viszonyát tisztázzuk. Azt is felvethetnénk, hogy az emberi történelem során a hamis meggyőződés és az igaz meggyőződés harcban állt egymással. Sajnos, nem állt harcban, legfeljebb egy-egy filozófus fiktív teóriájában. (Hegel filozófiájában.) Az emberi történelemben legfeljebb a különböző hamis meggyőződés hívei versengtek, verekedtek egymással. Az igazság és a hazugság, illetve az igaz és hamis meggyőző-

¹ T-liberálisnak nevezem (nem tudományos kategóriaként, inkább politikaiként) az ún. „tisztá” liberálisokat. A fogalom arra utal, hogy ennek a főleg hazai és európai csoportnak nincsenek valódi kötődései sem Európához, az európai kultúrához, sem pedig a hazához, magát a nemzetállami formát is elvetik, túlhaladottnak tartják. Előzménye is van ennek az ideológiának: azok a radikális-baloldali (szocialista, kommunista, zöld) parlamenti és parlamenten kívüli csoportok, amelyek a legmagasabb és leghatalmasabb globális – többnyire radikális nemzet- és egyházellenes szabadkőműves páholyokban megszülető – döntésekből nyerik muníciójukat tevékenységükhöz.

² Dubito ergo cogito, cogito ergo sum, sum ergo Deus est. Kételkedem, tehát gondolkodom, gondolkodom, tehát vagyok, vagyok, tehát Isten létezik. René Descartes (1596–1650) francia filozófus, matematikus.

dés, mint egy-egy emberi tulajdonság: mindig egymás mellett léteztek, illetve a létezés egy-egy stációját, lépcsőfokát alkották, még akkor is, amikor ádáz harc folyt közöttük.

Ezzel Arisztotelész legalább annyira tisztában volt, mint a mestere, Platón és Szókratész s a legtöbb ókori filozófus. De Arisztotelész volt, aki az adott problémát mélységeiben tárta fel, éppen az etikai középérték-elméletében.

Mi a lényege ennek az elméletnek? Nagyon egyszerű dologról van szó. Mégpedig arról, hogy az emberi tulajdonságok lineáris sorba állíthatók. A sor elején és végén, azaz a végletekben helyezkednek el a hiányos és negatív emberi tulajdonságok, melyek táptalajul szolgálnak a hamis meggyőződéshez. A skála közepén vannak az emberi erények, azaz a pozitív emberi tulajdonságok, melyek az igaz meggyőződés számára jelentenek kiindulópontot.

Amikor az arisztotelészi *mértékről* beszélünk, akkor a szélsőségektől való tartózkodásra kell gondolnunk. Vegyünk egy egyszerű példát. A skála egyik végén található a *gyávaság*, a másik végén a *vakmerőség*, mindkettő alapul szolgálhat egy-egy hamis meggyőződés kialakulásához. A kettő között közepen – a mezonban – található a *bátorság*, mint elemi emberi erény: amire az igaz meggyőződés építhető. A dolog azért nem ilyen egyszerű, mert a bátorság mint elemi emberi erény nem a lineáris skála geometriai középpontjában helyezkedik el, hanem a középponttól jobbra és balra. Éppen ezért két igazsággal és két igaz meggyőződéssel kell számolnunk. Egyik bátorság a vakmerőséghez áll közelebb és megfelel a *céltudatos küzdelemnek*. A másik bátorság pedig a gyávasághoz áll közelebb, legalábbis látszólag. Valójában ebben a bátorságban olyan lelki erő nyilvánul meg, mely *lefékezi az indulatot*, mert tisztában van az elkövetendő tett következményeivel. A negatív emberi tulajdonságnak, illetve a hamis meggyőződésnek három típusa a skála két szélén és a geometriai középen helyezkedik el.

A középső pontot nevezhetnénk *ambivalencia-pontnak*: hiszen a vakmerőség és gyávaság egyforma mértékben van jelen, de inkább helyénvalóbb *közömbösségi*, illetve *semlegességi* pontnak nevezni, hisz a gyávasághoz és vakmerőséghez kötődő érzések megölik, megsemmisítik egymást. Talán halálpontnak kellene felfognunk ezt az állapotot. A tett-képtelenség holtpontjának. A gyávaságnak mint hamis meggyőződésnek nincs köze a halálhoz. A gyáva pontosan tudja, hogy mit kellene megtenni, de nem látja értelmét. A vakmerő nem gondolkodik, hanem vak-tában ténykedik, mint a veszett kutya. A bátor ember tu-

datosan küzd egy célért, fáradhatatlanul. (Ezért tűnik vakmerőnek.) A bátor ember tisztában van azzal, hogy küzdelme nemcsak győzelemhez, hanem vereségéhez is vezethet. A másik típusú bátor ember azért nem lép a tetek mezejére, mert tisztában van a *leendő veszteség súlyával*. A problémakör konkrét példákkal is alátámasztható.

Az elcsatolt területek állami alkalmazottjainak kötelezően fel kellett esküdniük a területablók alkotmányára. Ezt többen megtagadták. Volt bátorságuk ahhoz, hogy vállalják nemzeti identitásukat, még akkor is, ha tisztában voltak a következményekkel. Méltóságukat megőrizték. Más hivatalnokok felesküdtek az új államra, s letették a nyelvvizsgát is. Látszólag gyáván viselkedtek. Valójában lelkileg megmaradtak magyarnak, csak nem akartak földönfutóvá válni, illetve gondoskodniuk kellett családjukról. Titokban őrizték meg belső méltóságukat. Az vesse rájuk az első követ, aki soha semmiféle megalkuvást nem vállalt.

IGAZSÁG–HAZUGSÁG, ERÉNY ÉS SZÉLSŐSÉGEK

Arisztotelész az Eudemoszi Etikában 14 erényt, azaz 14 igaz meggyőződést s ehhez tartozó két-két végletet sorol fel. Mi kiegészíthetjük ezt még egy középső hamis meggyőződéssel.³

Első erény a *szelídség*. Egyik véglete a *dühösség*. Egy-egy ember úgy érzi, hogy a belső negatív indulatát ki kell ürítse a környezetébe. Másik véglet a *halvérűség*, aki viszont sem a pozitív, sem a negatív indulatait nem tudja, nem képes kivetíteni. A halvérű és a dühös ember keveréke pedig már mindenről lemondott. A szelídségnek mint igaz meggyőződésnek egyik típusát az éber készenlét jellemzi, a másikat pedig a bölcs megfontoltság. (A második erényről: a *bátorságról* s ennek végleteiről már szót ejtettünk.)

A harmadik erény a *szemérem*. Az egyik véglet a *szemérmertlenség*, a másik pedig a *szégyenlősség*. A szemérmetlen-hivalkodó ember provokálja a környezetét, a szégyenlős pedig el akar bújni embertársai elől. A két végletnek az ambivalens változata az ösztönélet torzulásaira vezethető vissza. A szemérem egyik változatában visszafogott lírai erotika is felfedezhető, a másik típus pedig az előzékenységhez hasonlít: társait hagyja szerephez jutni.

A negyedik erény a *mértékletesség*, ami valójában minden erényben jelen van. A végletek pedig a *mértéktelenség* és az *érzéketlenség*. A mértéktelen ember, mint tudjuk, a materiális élvezetek rabja, azaz kiszolgáltatottja. Az érzé-

³ Arisztotelész: Eudemoszi Etika. Nagy Etika. Budapest, Gondolat, 1975, 34. o.

ketlen ember pedig (pszichopata-narcisztikus) embertársait tárgyként kezeli, azaz antiszociális, érzelem nélküli lény. A kettő keveréke a kutyavérű ember, a pribék. A mértékletes ember egyik típusa sem veti meg az élet örömeit, de le tudja magát állítani. A mértékletes ember másik típusa tudatosan él normális, puritán életet, de nem mond le a lelki és szellemi örömeiről.

Az ötödik erény a *jogos felháborodás*. Ennek egyik végtelen ellenpontja az *irigység*, a másik pedig a *kiszolgáltatottság tűrése*. Az irigység valójában az egyik legkegyetlenebb hamis meggyőződésbe ágyazódik, és önértékelési zavarokra vezethető vissza. A kiszolgáltatottság tűrése pedig nem csupán túlzott konformista gyávaság, hanem dependens lelki alkatra vall. A jogos felháborodás első típusa jogos igazságérzetre épül, a másik típus pedig az eltorzult érzések leplezését tűzi ki célul.

A hatodik erény a *jogszerűség*, melynek ellenpontjai a *nyereség* és a *veszteség*. A nyereség gátlástalan harácsoláshoz, a veszteség pedig figyelemzavarra és szerény szellemi képességre vezethető vissza. A jogszerűség egyik típusa az igazságosságához kötődik, a másik pedig az emberek közötti lelki egyensúly helyreállítását célozza. (A demokratikus eszméket e szférában kellene érvényesíteni.) Középtértékeit túlélési pontnak nevezhetjük.

A hetedik erény a *nagyvonalúság*, melynek a két szélső értéke a *fősvénység* és a *tékozlás*. A nagyvonalúság erényét az gyakorolhatja, aki anyagi és szellemi javak jogos birtokosa. Az egyik típus a közjó érdekében ténykedik, a másik pedig nagyvonalúan lemond bizonyos dolgokról, hogy egy másik dologban elmélyüljön. A fősvény ember a legszerencsétlenebb, mert maga is tárggyá válik. A tékozlóból pedig hiányzik az egészséges önszeretet. A fősvény és a tékozló ember keveréke pedig nem rendelkezik autonóm értékrenddel.

A nyolcadik erény az *igazságszeretet*, a két véglet pedig a *fennhéjázás* és a *gunyoros szerénység*. Az igazságszeretet valójában elmélyült tudás, azaz bölcsesség. A bölcsesség egyik típusa introvertált, azaz önismerettel foglalkozik. A másik bölcsesség pedig extrovertált: a világ, főleg az emberi világ megismerésére irányul. A fennhéjázó ember a tudásával vagy inkább áltudásával előnyhöz akar jutni, a gunyoros szerénykedő pedig a rejtőzködő kívülállójaként szurkálja embertársait. A kettő keveréke egy különös kiélegületlen lény, aki mellőzöttnek érzi magát.

A kilencedik erény a *szeretet*, a két véglet pedig a *hízelgés* és a *gyűlölet*. Talán itt a legnagyobb a távolság a közép és a szélső értékek között. A szeretetnek mint középtértéknek több száz változata ismert az európai keresztény kul-

túrában. Talán ezek közül a két legfontosabb: Isten szeretete, illetve embertársaink szeretete. A hízelgésnek, a megjátszott szeretetnek is számtalan változata ismert, akárcsak a gyűlöletnek, amely minden negatív emberi tulajdonságban jelen van. Mondhatnánk azt is, hogy a hamis meggyőződés gyűlöletre épül. A hízelgés és a gyűlölet keresztelkedéséből jön létre az a *sátáni őserő*, mint hazugságcentrum, mely az isteni teremtető erő és a jézusi szeretet ellenpontja. (Ezt Arisztotelész még nem tudhatta, de megérezte.)

A tizedik erény az *önérzet*. Ellenpontjai: a *tetszelgés* és az *önhittség*. Az önérzet egyik változatában a személyes sérelem elutasítása szelíden érvényesül. A másik változatban pedig az emberi közösség közös értéke és méltósága kerül terítékre. A tetszelgés a normális önérzet meghamisítása, illetve habosított változata. Az önhittség pedig a hamis próféták megnyilvánulása. A kettő keveréke a buta diktátor, illetve *pomádé király* gesztusait idézi.

A tizenegyedik alaperény az *állhatatosság*. Egyik ellenpont az *elpuhultság*, a másik pedig a *szenvedésben való eltompultság*. Az állhatatosság egyik típusában a sziklaszilárd (sztoikus) feladatvállalás, a másikban pedig a nehézségekkel való kemény szembenézés és megoldáskeresés érvényesül. Az elpuhultság a feladatok előli kitérés, a parazita életmód sajátossága. A szenvedésben való eltompultság pedig a leépülés jele. A kettő egysége a lelki-szellemi és testi *megsemmisülés* (halál) jelenléte.

A tizenkettedik erény a *nemes becsvágy*. Ellenpont a *felfuvalkodottság* és a *kishitűség*. Mindkettő jól ismert. A nemes becsvágy mindkét típusa fejlett önismeretre és önfejlesztő képességre épül. Az egyik típus a közösségért végzett céltudatos feladatvállalás. Vezető szerep vállalása. A másik típusban a tárgyra irányult értékteremtés. Tudományos vagy/és alkotó munka. A felfuvalkodottság a megalapozatlan önfelértékelés. A kishitűség pedig a túlzott leértékelés. Az ambivalens változatban a két jellemvonás váltakozva aktivizálódik akár az örület határáig, s azon túl is.

A tizenharmadik erény az *áldozatkészség*. Ellenpontok: *szűkkeblűség* és *pazarlás*. Az áldozatkészség egyik típusa esetében beleszületik az ember egy olyan helyzetbe, amikor az áldozatot vállalni kell. Másik esetben keresünk ilyen helyzetet. A szűkkeblű ember téves meggyőződése az, hogy soha ne vállaljunk áldozatot. A pazarló pedig olyan emberekre fecsérli az energiáját, akik erre érdemtelenek. Az ambivalens típus teljes kiábrándulásba, embergűlöletbe torkollik.

A tizennegyedik erény a *belátás*. Ellenpontok: *álnokság*, *együgyűség*. A belátás egyik típusában a racionális érvek

Nikomakhoszi Ethika (15. sz. Corpus Christi, Oxford)

diktálnak. A másik típusnál pedig az egyéni élettapasztalat. Az álnok ember csak megjátssza a belátó embert, miközben kitart a hamis meggyőződése mellett. Az együgyű pedig, ha akarna, akkor sem tudna eljutni a belátáshoz, nem érti a dolgot. Az együgyű és álnok ember kereszteződéséből jön létre a *tömegember*, akinek igényei vannak, kötelességei nincsenek, s aki nagyon büszke önmagára.

AZ IGAZ ÉS HAMIS MEGGYŐZŐDÉS ÉRZELMI HÁTTERE

Természetesen az igaz meggyőződésnek nem csak 28, s a hamis meggyőződésnek, illetve a hamis lelkiállapotnak nem csak 42 változata létezik. A beszélt és írott nyelv szűknek bizonyul valamennyi feltárására.

Az igaz meggyőződés kialakításában hihetetlen fontos szerepe van a tanításnak és a szoktatásnak. Az előbbi értelmi képességet, az utóbbi erkölcsi érzéket feltételez. Valójában minden ember egy külön világ. Az igaz és hamis meggyőződés érzelmi hátterének megismerése mentén érdemes e tárgykörben továbbhaladni.

Arisztotelész a különböző lelki alkatú embereket asze-

rint különíti el egymástól, hogy a társas kapcsolatokban milyen érzelmek válnak meghatározóvá,⁴ „ami által például haragudni, bánkódni vagy szánakozni tudunk”. A következő érzelmeket sorolja fel: „vágy, indulat, félelem, magabiztosság, irigység, öröm, szeretet, gyűlölet, sóvárgás, féltékenység, szánalom”.⁵

Mikor találkozunk a hamis meggyőződésű emberrel? Tegyük fel magunkban kérdéssort! Vajon mire vágyik az ember? Vagy milyen vágyai nem teljesülnek? Miért jön indulatba bizonyos kérdések érintésekor? Mitől fél? Őszinte vagy megjátszott magabiztossággal rendelkezik? Kire irigykedik? Rám? Vajon miért? Mert tudok érvelni? Azért, mert ismerem a tényeket? S minek örül? Vagy ez csak egy kínvgyor? Kit szeret? S ez a szeretet miért nem elégíti ki? Hogyan ágyazódott a lelkébe e mélységes gyűlölet? Mi nem sikerült neki az életben? Mire sóvárog, kire féltékeny? S miért nem tudom eltitkolni a szánalomérzetemet, amikor beszélek vele? „Bizonyos tekintetben mindenki maga felelős a lelki alkata kialakulásáért.”⁶ „Maga akaratóból lesz igazságtalanná.”⁷ „Vagy lelki alkatunk kifejlődésének csak kezdetben vagyunk urai?”⁸

⁴ Arisztotelész: Nikomakhoszi Ethika. Magyar Helikon, 1971, 40. o.

⁵ Uo. 40. o.

⁶ Uo. 67. o.

⁷ Uo. 66. o.

⁸ Uo. 69. o.

A szomorú csak az, hogy a hazug meggyőződésű ember nem pusztán egy-egy negatív tulajdonsággal rendelkezik, hanem halmozódnak benne azok a szélsőséges elemek, amelyek lehetetlenné teszik egy-egy erény elsajátítását. Bizonyára ismert számunkra az az embertípus, akinek önkontroll nélküli dühkitörése a többi embert semmibe vevő szemérmertlenséggel társul. Az a típus is bizonyára megfordult köreinkben, aki mindig jól akar járni, aki jobb anyagi helyzetben van, mint mi, mégis rendszeresen szívességet kér tőlünk, s a hízelgése néha átcsap öntetszolgátságra.

Egy-egy embertársunknál a megjátszott szerénység, a kishitűség átcsap felfuvalkodott nagyképűségbe. S az a féltelmes, amikor azt érezzük, egy-egy kortársunkban oly módon hatalmasodott el a világ s az emberek iránti gyűlölete, hogy ebből az állapotból nehéz, illetve lehetetlen kimozdítani. Csak ül és ül a t-liberális szennycsatorna (ördögláda) előtt, habzsolja a véleménydiktátorok gyűlöletbeszédét, s feltöltődik újra és újra méreggel. Már nem tud kommunikálni: csak szitkozódni, átkozódni. S ki az átok célpontja? Az ügyeletes bűnbak, aki felelős minden rosszért, többek között az ő elrontott életéért is.

Arisztotelész szerint az ember saját tetteivel okozza jellemének megromlását, azt a jellemrombolást is, ami már teljes erkölcsi vaksághoz vezet. De az elmulasztott tettek, mint életűrök is ugyanide juttatják. Nem önmagába néz, hanem hátrát! A külvilágot teszi felelőssé.

Nehéz élethelyzetben nehéz megőrizni igaz meggyőződésünket, különösen akkor, ha ellenünk gerjesztett, hamis meggyőződésű emberek vesznek bennünket körül. Pontosan ez a helyzet alakult ki a trianoni döntés nyomán az elcsatolt területeken, de ugyanezt az élethelyzetet sajnálatos módon újra és újra átéljük a megcsonkított országunkban is. (Ezt nevezhetnénk akár belső-Trianon jelenségnek is: a társadalom mentális állapota, a megosztottság alapvető sorskérdésekben is, székértáborok kialakulása az elszakított területeken is. Jó példa erre a 2004. december 5-ei népszavazás.)

Térjünk vissza az eredeti példánkhoz. Ha egy hivatalnok sorstársunk megtagadta a rabló hatalomnak való alávetettségét, akkor vagy agyonverték, vagy öngyilkos lett, vagy elhagyva szülőföldjét a csonka országba menekült. S mi lett a másik sorstársunkkal, aki túlélőként az új rezsimhez alkalmazkodva is megőrizte identitását. Őt – alkalmazko-

dása ellenére – atrocitások érték, illetve minőségi változás történt a további életében. Az általánosság szintjén a munkavállalónak abszolút tiszteletben kellett tartania az új hatalom allűrjeit, modorát, jelképeit, a hatalomgyakorlás – nemegyszer ázsiai – módszereit. A különlegesség szintjén úgy kellett beolvadnia a környezetébe, olyan szinten kellett beolvadnia, s olyan szinten kellett megtanulnia az uralkodó többség nyelvét, hogy ne érje lépten-nyomon a megalázás, ne legyen a földbetapadás a sorsa. Harmadsorban: az egyediség szintjén alá kellett magát vetnie a nála szellemileg alsóbb fokon álló, de állandó kompenzációkényszerrel küzdő, hazug meggyőződésű munkatársának, illetve felettesének.

Az igaz meggyőződésű, magyar identitástudattal rendelkező sorstársunknak minden nap színlelt magatartást kellett követnie. Így vált a hazugság életformájává. Ennek ellenére soha nem lett hamis meggyőződésű rabszolga.

LELKI ALKAT ÉS A KÖRNYEZETI HATÁSOK VISZONYA

„A léleknek szám szerint öt olyan megnyilvánulási formája van, amelyekben igenléssel vagy tagadással igazságot fejezhet ki, ezek: mesterség, tudomány, okosság, bölcsesség, ész; mert persze a feltevessel és a véleménynel hamis eredményre is juthat az ember.”⁹

A mesterség valaminek a létrejöttére irányul. A tudomány tanítható. Az okos ember jól meg tudja fontolni azt, ami neki jó vagy nem. „A bölcsnek nem csupán a kiinduló elvekből folyó tényeket kell ismernie, hanem tudnia kell a legfőbb okok tekintetében, hogy mi az igazság.”¹⁰ „Az ész pedig kétféle vonatkozásban áll a dolgokkal: az elsőt és a végsőt egyaránt ésszel fogjuk fel.”¹¹ (A filozófia és a művészet mozgásteret az észben belüli világban találhatók.)

A hamis meggyőződésű lényben általában nem fedezhető fel a lélek egyetlen pozitív megnyilvánulási formája sem. (A tudatlanság világában is lehet létezni.) Arisztotelész intelmét érdemes megfontolni. „Ha csakugyan tudatlanságból történik valami, akkor az ilyen ember lelkiállapotát kell figyelembe vennünk, s azt kérdeznünk, hogy milyen természetű tudatlanságról is lehet szó.”¹² Illetve ezt a tudatlanságot milyen tudat alatti érzelmek motiválják, vagy kísérik: hamis vágyak, mélyről jövő indulatok vagy félelmek, magabiztosság keresése vagy az

⁹ Arisztotelész: Nikomakhoszi Ethika. Magyar Helikon, 1971, 153. o.

¹⁰ Uo. 157. o.

¹¹ Uo. 164. o.

¹² Uo. 173. o.

elvesztésétől való félelem. Irigység, gyűlölet, sóvárgás, féltékenység. Vagy a tudatlanság mögött pozitív érzelmek is meghúzódhatnak: öröm, szeretet, együttérzés.

Szálamérzetünket le kell győznünk jóhiszeműségünkkel! De ez a jóhiszeműség sem elég ahhoz, hogy a hazug meggyőződésű embert sokáig el tudjuk viselni.

Pedig az egyetértésnek – Arisztotelész szerint is – kulcs szerepe van az állam életében, illetve az állam megszilárdulásában. „Az államban beszélhetünk egyetértésről akkor, ha a polgárok az állam érdekei tekintetében egy véleményen vannak, ugyanazokat a célokat követik, és a közös határozatokat végrehajtják.”¹³

Ez az egyetértés az elcsatolt területeken nem jött, nem is jöhetett létre. Ezek a nagy-antant által diktált államalakulatok egy kivételével már rég széthullottak. Ugyanis lelki kohéziós erő nem alakult ki az állampolgárok között. Ez a lelki kohézió két hamis meggyőződésre támaszkodott. Az egyik hamis meggyőződés a magyarság befeketítése, történelmünk beszennyezése, hazugságok szisztematikus beépítése a kis-antant nemzetiségeinek tudatába. A másik hamis meggyőződés a szláv népek testvérisége, azaz az egyik testvér joga, hogy a másik testvért gyarmatosítsa. Mint tudjuk, Csehszlovákia, Jugoszlávia s a hajdani Szovjetunió szétesett. Már éppen ideje lenne, hogy Erdély (Transzszilvánia) is legalább autonóm területté váljék. Még az erdélyi románok is jobban járnának.

Erre is Arisztotelész adott választ 2400 évvel ezelőtt. „Az egyetértés mindig megvan a becsületes emberekben: magukkal és másokkal is egyetértésben élnek, mert úgyis szólván változatlan a gondolkodásuk. Viszont az erkölcsileg fogyatékos emberek nem élhetnek egymással egyetértésben. Ennek a helyzetnek pedig az az eredménye, hogy egymással állandóan acsarkodnak, mert egyik a másikkal szemben kényszerrel alkalmaz ugyan, de ő maga nem hajlandó azt tenni, amit az igazság kíván.”¹⁴ Az a helyzet még rosszabb, amikor a becsületes ember kényszerrel alkalmaz a becsületes emberrel szemben. Ezt kellett honfitársainknak elviselni az előző majd’ száz esztendőben. Vajon az azóta felnövekvő generációknak sikerült-e erkölcsileg tisztának maradni?

Ismerjük a régi mondást, „senki sem készakarva lesz gonosszá, sem pedig akarata ellenére lesz boldoggá”.¹⁵

Persze léteznek kivételek: van, aki saját akaratából lesz igaztalanná.

Az elcsatolt területeken maradt honfitársaink próbatételéről, kálváriáiról sokkal többet kellene szólni. S máris visszajutottunk az egyik etikai alapkérdéshez: „Milyen az igazi bátor ember, s milyen az, aki bátornak látszik? Ámde a bátorság, bár a biztonság és a félelem érzéseivel szokott megnyilvánulni, mégsem egyformán viszonylik a két érzéshez, hanem inkább a félelmes helyzetekben mutatkozik meg. Mert, aki ezekben nem jön zavarba, s velük szemben viselkedik úgy, ahogy kell, az sokkal inkább nevezhető bátor embernek, semmint az, aki a biztonságos helyzetekben teszi ezt. Ezért: akkor nevezhetünk valakit igazán bátornak, ha fájdalmat okozó dolgokkal szemben állja meg a helyét. Tehát a bátorság mindig a fájdalom vállalásával jár.”¹⁶

A fájdalom és a mértékletesség is mélyen összefügg egymással. „Mértékletesnek azért nevezünk valakit, mert nem érez fájdalmat a miatt, ha nincs része a gyönyörűségekben.”¹⁷

Az igaz meggyőződésű, mély identitástudattal rendelkező honfitársainkban a mértékletesség, a bátorság, a fájdalomtűrés és az áldozatkészség szétszakíthatatlan egységet alkot egymással.

Az erényeknek ez a szerves egysége már a XIX. században kiformalódott a magyar köznemesi rétegben, majd a szabadságharc idején és a virrasztó korszakban tömegmértűvé, általánossá vált. S ez ma is szilárd erkölcsi alapot biztosít számukra.

A HAMIS ÉS AZ IGAZ MEGGYŐZŐDÉS JOGI HÁTTERE

Arisztotelész a *Retorika* című művében azokat a problémákat mélyíti el, amelyeket az etikai írásaiiban vizsgálat tárgyává tett. Miközben a védő és vádló ügyvédek tartalmi munkáját elemzi, elemi antropológiai kérdésekre világít rá. Derűs optimizmussal indít: „Az emberek természettől fogva eléggé képesek az igazság felismerésére, s többnyire el is találják az igazságot. Jártasság az igazság felismerésében olyan emberben van meg, aki elmélyült tapasztalatokra tett szert.”¹⁸ Valóban ebből kell kiindulnunk, az igazság feltárására épülő igaz meggyőződésből. Arisztote-

¹³ Arisztotelész: Nikomakhoszi Ethika. Magyar Helikon, 1971, 247. o.

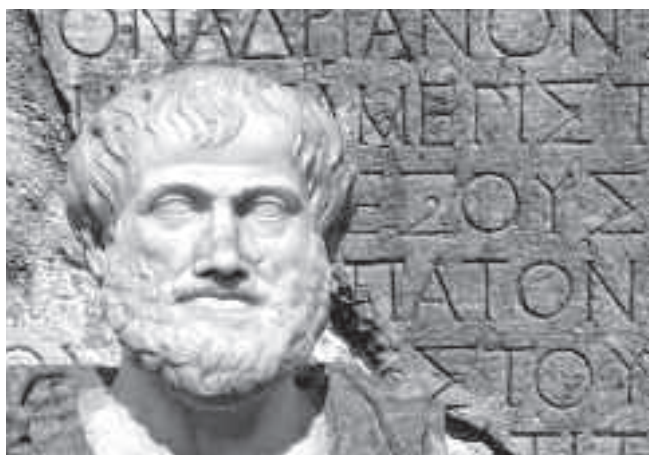
¹⁴ Uo. 248. o.

¹⁵ Uo. 65. o.

¹⁶ Uo. 77. o.

¹⁷ Uo. 82. o.

¹⁸ Arisztotelész: Retorika. Fordította Adamik Tamás. Budapest, Gondolat, 1982, 8. o.

Arisztotelész és írásai (forrás: google.com)

lész s a filozófusok nagy része az Igazságosságot a fő erénynek tartja. S a többi erény valójában a fő erény tartozéka, a „bátorság, mértékletesség, nagyvonalúság, nagylelkűség, bőkezűség, szelídség, okosság, bölcsesség”.¹⁹

Ha az igazságosság maga a létező (szubsztancia), akkor a többi erény a szubsztancia egy-egy attribútuma, azaz elszakíthatatlan része. Legalábbis így kellene lennie. Az igazságosság mint fő erény s az alárendelt erények már eleve a jóra törekvést testesítik meg. Áthatják tetteinket. „Következésképpen minden tettet hét okból követnek el: véletlenül, természetből, kényszerből, szokásból, tudatos kívánságból, indulatból és vágyból.”²⁰

S ezen a ponton az ideák világa, az Isten által az emberbe ültetett lélek és szellem, azaz a belső világ s a külső testi világ különválik. Vagyis a hétféle okból elkövetett tettek éppúgy származhatnak igazságból, mint hazugságból, igaz meggyőződésből és hamis meggyőződésből. Arisztotelész az igaz meggyőződésből származtatható tetteket tartja törvényesnek, s a hamis meggyőződésből származó tettet törvénytelennek. Az igazságtalanság ezek szerint jogtalanság.

Az igazságosság és jogosság pedig azonos antropomorf, szellemi létező. Kár, hogy a mindennapi valóság egészen más. Az igazságos tettek gyakran rejtve maradnak. Nem kapnak publicitást. Az igazságtalan tettek nagy része soha nem kerül bíróság elé. Az igazságtalan tettek egy része az

igazságos tett képében tetszeleg. A bíróság elég gyakran hoz igazságtalan ítéletet: természetesen az igazságosság és jogszerűség nevében. Az egyik legigazságtalanabb égbekiáltó ítélet, mint tudjuk, kilencvennyolc évvel ezelőtt született meg.

„Akikkel szemben már sokan követtek el jogtalanságot, de mégsem fordultak soha bírósághoz: ezekre illik a szólás: szabad préda.”²¹ Ha végigtanulmányozzuk több mint 1100 éves történelmünket itt Európában, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy a kezdetektől fogva szabad prédává akartak tenni bennünket. Szerencsére ez nem teljesen sikerült. S milyen, melyik bírósághoz kellett volna fordulnunk? A kiirtásunkra szövetkező hatalmak bíróságaihoz? (Az ok és okozat is felcserélődik.) Nem volt, s ma sincs olyan földi, független bíróság, amely igazságot szolgáltatna számunkra.

Ehelyett hazugságokkal való agyonrágalmazásunk zajlik folyamatosan. Határainkon túl s határainkon belül is. Hamis meggyőződéssel mérgezett nemzedékek nőttek fel körülöttünk. Nemzeti értékeinket semmibe vevő, t-liberalizmussal mérgezett nemzedékek. Kevesen maradtak, akik valóban hisznek az igazi nemzeti és keresztény értékekben. Vajon mit szólna ehhez Arisztotelész?

Pedig befogadó nemzet vagyunk. Otthonra talált nálunk többféle nemzetiség. A XIX. században a mi példánkat követve szilárdították meg nemzeti öntudatukat. Akár hálásak is lehetnének. „Haragszunk azokra, akik nem fizetik vissza jótetteinket, és nem viszonzozzák egyenlő mértékben; és azokra is haragszunk, akik ellenünk cselekszenek, bár alattunk állnak. Azokra is, akik örülnek szerencsétlenségünknek, s általában vidámak maradnak a mi szerencsétlenségünk idején. Ez az ellenségesség és a semmi-bevétel jele.”²²

Haragszunk, de nem gyűlölködünk. „A harag fájdalommal jár, a gyűlölet viszont nem; és sok olyan helyzet van, amikor a haragvó megkönyörül, a gyűlölködő sohasem. Az előbbi ugyanis azt akarja, hogy haragját érezze az illető, az utóbbi pedig meg akarja a másikat semmisíteni.”²³ Ránk nem haragszanak, minket gyűlölnek. Minket meg akarnak semmisíteni. Ez a hamis meggyőződésük esszenciája.

A másik pedig az irigység.²⁴ A gyűlölet és az irigység a hazugságvilág motorja. De hát ezt már Euripidész is látta:

¹⁹ Arisztotelész: Retorika. Fordította Adamik Tamás. Budapest, Gondolat, 1982, 46. o.

²⁰ Uo. 55. o.

²¹ Uo. 67. o.

²² Uo. 90. o.

²³ Uo. 99. o.

²⁴ Uo. 121. o.

Gottfried Wilhelm Leibniz

*„Ha gyakran érdemel hitelt hazug beszéd,
fel kell tennünk, hogy ellentéte is megáll:
gyakran süket fülekre lel, mi szent igaz!”²⁵*

LÉLEKSZILÁRDÍTÁS KERESZTÉNY METAFIZIKA SEGÍTSÉGÉVEL

Úgy tűnik, hogy teljesen reménytelen a jelenlegi hamis meggyőződésű t-liberális-internacionalista honfitársainkat felvilágosítani, konkrét tények felmutatásával az igazságról meggyőzni. Arisztotelész Periklészt idézi, aki a szamoszi-akról mondja: „csecsemőkhöz hasonlítanak, elfogadják a falatot, de sírnak”.²⁶ A mi t-liberálisainkat is anyagilag nagyon jól ellátjuk, mégis sírásuktól hangos az ország s Európa.

A másik Periklész-idézet is pontosan ránk illik. Ő a hariótiakról szól: „Hasonlók a tölgyfákhoz, mert a tölgyek önmaguktól dőlnek ki, így a boiótok is, mivel egymás ellen harcolnak.”²⁷ Történelmünk során, azaz nemcsak ma, hanem régi korokban is: mi hihetetlenül hasonlítunk a boiótokhoz, s úgy tűnik, hogy hamis meggyőződésű kortár-

sainkat szinte lehetetlen igaz útra téríteni. Amikor ilyen reménytelen helyzetbe kerül valaki, akkor Gottfried Wilhelm Leibniz metafizikai írásait érdemes fellapozni. „Túl keveset tudunk a világmindenség általános harmóniájáról és Isten cselekvésének rejtett indítékairól.”²⁸ Úgy érezzük, hogy felborult ez az eredeti harmónia, pedig lehet, hogy nem így áll a dolog. „Isten mindent a legáltalánosabb akaratára szerint tesz, amely annak a legtökéletesebb rendnek felel meg, amelyet választott.”²⁹

Lehet, hogy 1526 óta – vagy inkább 1920 óta – a mi nemzetünk egy nagy próbatétel főszereplője? „Az események menete, főként pedig a büntetés és elégtétel jóváteszi a cselekedet gonoszságát, valamint bőséges kárpótlást nyújt a rosszért, olyannyira, hogy az események egész sorozatában több tökéletesség van, mint ha a rossz be sem következett volna.”³⁰ Ezek szerint azért vesz bennünket körül hamis meggyőződésű embertársak serege, hogy a mi igaz meggyőződésünk megszilárduljon? Azért tobzódik körülöttünk a hazugságvilág, hogy majd az Igazság-Világ győzedelmeskedjék? Úgy legyen!

„Isten ugyanis mindöröktől fogva látja, hogy lesz egy bizonyos Júdás, akinek Istenben levő fogalma vagy ideája tartalmazza ezt a jövőbeli szabad cselekedetet. Az a kérdés van tehát csak hátra, hogy miért létezik valóságosan ez a Júdás, az áruló, aki Isten eszméjében csupán lehetséges. De idelent semmiféle választ nem remélhetünk erre a kérdésre, s legfeljebb általánosságban mondhatjuk: mivel Isten jónak találta, hogy létezzék, és nem akadályozta meg a bűnt, amelyet előre látott, ezért a világmindenségben bőséges kell hogy legyen a kárpótlás ezért a rosszért; továbbá Istennek valami nagyobb jót kell kihozni belőle; és mindent egybevetve ki kell derülnie, hogy az összes lehetőség közül az eseményeknek az a menete a legtökéletesebb, amelyben benne foglaltatik ennek a bűnösnek a létezése.”³¹

Elkeseredésre nekünk, lélekkel rendelkező lényeknek, teremtményeknek nincs okunk: „Lelkünk ugyanis kifejezi Istent és a világegyetemet, valamint az összes lényeket és az összes létezőt.”³²

²⁵ Arisztotelész: Retorika. Fordította Adamik Tamás. Budapest, Gondolat, 1982, 149. o.

²⁶ Uo. 183. o.

²⁷ Uo. 183. o.

²⁸ Gottfried Wilhelm Leibniz: Válogatott filozófiai írások. Budapest, Európa, 1986, 9. o.

²⁹ Uo. 14. o.

³⁰ Uo. 14. o.

³¹ Uo. 45. o.

³² Uo. 41. o.